

In memoriam Jan Tinbergen

Met het overlijden van Jan Tinbergen heeft Nederland zijn grootste econoom verloren. Ook buiten onze grenzen wordt hij geëerd als een pionier van de moderne economie. Op deze plaats stilstaan bij zijn betekenis als econoom kan niet meer zijn dan het geven van een persoonlijk getinte schets, wetend hoe zeer Tinbergen aandacht voor zijn persoon en prestaties onnodig en ongewenst vond. Pas op lange termijn zal een meer definitief oordeel over zijn werk gegeven kunnen worden.

Tinbergens sociale belangstelling voor het werkloosheidsvraagstuk in zijn universiteitsstad Leiden in het midden van de jaren twintig deed hem besluiten van een loopbaan als natuurkundige om te zwaaien naar een studie van economische vraagstukken. Sindsdien heeft een brede uitwaaiering plaatsgevonden van onderwerpen die hem bezighielden. Daarin kunnen vier fasen worden onderscheiden.

De jaren dertig vormden de periode waarin de fundering, ontwikkeling en toepassing van economische methoden centraal heeft gestaan. Analyses van de dynamische werking van goederenmarkten op micro-niveau vormden de bouwstenen voor de formulering van dynamische macro-economische modellen ter verklaring van conjunctuurgolven. Voor dit pionierswerk werd hem in 1969 zijn aandeel in de eerste Nobelprijs voor economie toegekend.

Van 1945 tot 1955 was Tinbergen directeur van het Centraal Planbureau. In deze periode hield hij zich bezig met korte-termijnmodellen voor beleidsadvisering en de theorie van economische politiek. De resultaten verschenen in zijn bekendste boek *Economic Policy: Principles and Design* (1956). Daarnaast schonk hij aandacht aan economische integratie, verklaring van de personele inkomensverdeling en de theorie van de optimale economische orde, Tinbergens pragmatische en verreikende hantering van de welvaartseconomie.

De periode tot de jaren zeventig stond vrijwel volledig in het teken van de problemen van ontwikkelingslanden. Het wetenschappelijke werk uit die tijd omvat de formulering van methoden en technieken voor de opstelling van ontwikkelingsplannen, met als speciale onderwerpen onderwijsplanning, ruimtelijke spreiding en internationale arbeidsverdeling. Internationale advisering ten behoeve van ontwikkelingslanden en internationale organisaties legden een groot beslag op zijn tijd, in het bijzonder zijn functie als voorzitter van de VN-commissie die het zg. Tweede Ontwikkelingsdecennium voorbereidde en daarbij o.a. aanbevelingen deed over de vereiste omvang van ontwikkelingshulp. In deze periode werd ook de convergentietheorie geformuleerd, het op empirische en theoretische gronden naar elkaar toegroeien van de economieën van Oost en West.

Na zijn emeritaat in 1973 ging zijn aandacht meer dan tevoren uit naar de grote wereldvraagstukken: de milieu- en grondstoffenproblematiek, de interna-

tionale (economische) orde en de rol van de Verenigde Naties, vrede en veiligheid. Hardnekkig bleef hij ook wetenschappelijk de behoefte aan grotere kapitaaloverdrachten aan ontwikkelingslanden benadrukken.

Al deze activiteiten hebben geleid tot een indrukwekkende hoeveelheid publikaties. Dit is slechts mogelijk geweest door Tinbergens grote produktiviteit, het gemak waarmee hij met grote helderheid schreef, zijn volledige inzet en een strikte werkdiscipline. Het is niet alleen de kwantiteit. Zijn beste werk demonstreert eenvoud in de analyse en de tegelijk onverwachte stileringen. Het doorringen tot de kern van een vraagstuk verschaft de oplossing, de logica van zijn betoog lijkt dwingend.

Met dit alles is nog niet het belangrijkste kenmerk van Tinbergens werk aangeduid, het hanteren van wetenschap als middel om oplossingen te zoeken voor maatschappelijke vraagstukken: armoede, werkloosheid, onrechtvaardige ongelijkheid in inkomensverdeling, vrede en veiligheid, welzijn op lange termijn, kortom, hoe een betere wereld tot stand te brengen. In de loop der jaren heeft zijn visie op wat daarvoor noodzakelijk is, een groter gewicht in zijn activiteiten gekregen. Die visie is soms als naïef beschouwd. Naïef was hij wellicht in zijn vertrouwen in de medemens, maar niet in zijn economische opvattingen, want hij verwachtte geen korte-termijnoplossingen. Hij was daarom dan ook niet de gelijkgestemde gesprekspartner van vele politici van de dag. Zijn bewondering gold staatslieden die vooruitzagen, zoals Churchill en Jaen Monnet in hun streven naar een verenigd Europa.

Kritiek is hem niet bespaard gebleven, ook niet in zijn wetenschappelijk werk. Hij stond daarvoor altijd open en was bereid zijn opvattingen te wijzigen als die vervangen konden worden door betere ideeën, realistischer theorieën en effectievere middelen. Zolang hij die niet zag, bleef hij zijn opvattingen verdedigen. Hij bleef ook optimistisch, in de overtuiging dat pessimisme geen oplossing van vraagstukken kan leveren. "Frappez, frappez toujours" was een van zijn aanbevelingen.

Tenslotte Tinbergen als medemens. Zij die hem zelfs oppervlakkig hebben leren kennen, zullen onder de indruk van zijn persoon zijn gekomen, de stimulerende invloed, de eenvoud en daarmee de kracht die van hem uitging. Werkzaam tot het einde, is met Jan Tinbergen een groot econoom en een bijzonder mens heengegaan. Hij kan niet beter geëerd worden dan door in zijn geest voort te werken

H.C. Bos



J. Tinbergen